

פערי מיגון במוסדות חינוך ברקע מלחמת 'חרבות ברזל' - נתונים על רשויות מקומיות נבחרות

תמצית

מסמך זה נכתב לבקשת ועדת החינוך, התרבות והספורט בראשות חה"כ יוסף טייב,¹ ויוצגו בו נתונים על מצב המיגון בבתי ספר ברשויות מקומיות נבחרות: רשויות שבהן נמצא השיעור הגבוה ביותר של בתי ספר שאינם ממוגנים כלל או שרמת המיגון בהם היא נמוכה; ורשויות במחוזות הצפון, הדרום, תל אביב והמרכז, שמספר ההתרעות בהן, בחצי השנה הראשונה למלחמת חרבות ברזל (8 באוקטובר 2023 – 30 באפריל 2024), הוא גבוה במיוחד. מסמך זה נכתב בהמשך [למסמך קודם](#) שבו הוצג ניתוח נתונים ברמות הארצית והמחוזית.

נדגיש כי הנתונים המוצגים במסמך זה מתבססים על מסד נתונים שהתקבל ממשרד החינוך בנובמבר 2023, והם נכונים למועד שטרם פרוץ מלחמת 'חרבות ברזל'. נציין כי מאז פרוץ מלחמת חרבות ברזל רשויות מקומיות מסוימות פעלו באופן עצמאי והתקינו מיגונים במוסדות חינוך, אך אין ברשותנו מידע מפורט ומדויק על כך.

מהמסמך עולים הדברים הבאים ביחס למצב מיגון מוסדות החינוך ברשויות המקומיות, ערב המלחמה:

- השיעור הגבוה ביותר של בתי ספר ללא מיגון או עם מיגון נמוך הוא בשתי המועצות האזוריות (להלן: מ.א) הבדואיות **במחוז דרום**, אל קסום ונווה במדבר, בהן **כמחצית** מבתי הספר הם ללא מיגון או עם מיגון נמוך: באל קסום, 11 מתוך 21 בתי ספר ללא מיגון או עם מיגון נמוך; ובנווה מדבר, 10 בתי ספר, מתוך 21 בסך הכול.
- באשדוד, העיר הגדולה במחוז הדרום, 13% מבתי הספר בעיר הם ללא מיגון או עם מיגון נמוך: 16 (מתוכם 13 משתייכים לחינוך החרדי) מתוך 125 בתי ספר בעיר בסך הכול. בערים הדרומיות אשקלון ובאר שבע, כ-7% מבתי הספר הם ללא מיגון או עם מיגון נמוך: באשקלון, שבעה בתי ספר מתוך 55; ובבאר שבע – חמישה בתי ספר מתוך 77 בעיר בסך הכול. בנוסף **במחוז דרום** המועצה האזורית מרחבים והעיר נתיבות, בהן **כמעט חמישית** מבתי הספר ללא מיגון או עם מיגון נמוך: במ.א מרחבים, 2 בתי ספר מתוך 12 בתי ספר בסך הכול; ובנתיבות, חמישה מתוך 30 בתי ספר.
- **במחוז הצפון**, בולטות המועצה המקומית חצור הגלילית והעיר בית שאן, בהן ככשליש מבתי הספר הם ללא מיגון או עם מיגון נמוך: בחצור הגלילית, 4 בתי ספר מתוך 11 הם ללא מיגון או עם מיגון נמוך; ובבית שאן, 5 בתי

¹ הכנסת ה-25, ועדת החינוך, התרבות והספורט, [סיכום ישיבה בנושא: פערי מיגון והנגשה במוסדות חינוך](#), 26 בדצמבר 2023.

- ספר מתוך 15 בתי ספר בסך הכול הם ללא מיגון או עם מיגון נמוך; עוד בולטת במחוז הצפון המועצה המקומית ג'ש, בה אחד מתוך שני בתי הספר (50%) הוא ללא מיגון או עם מיגון נמוך.
- בראשון לציון, **העיר הגדולה במחוז המרכז**, ששה בתי ספר מתוך 82 בתי ספר בעיר אינם ממוגנים או עם מיגון נמוך; בקרית אונו, כמעט 40% מבתי הספר בעיר (14 בתי ספר בסך הכול) הם ללא מיגון או עם מיגון נמוך (חמישה בתי ספר). עוד בולטת העיר פתח תקווה: 33 בתי ספר בעיר (מתוכם 16 בתי ספר משתייכים לחינוך החרדי) הם ללא מיגון או עם מיגון נמוך (28%), מתוך 116 בתי ספר בסך הכול.
- **בתל אביב, העיר הגדולה במחוז תל אביב, כחמישית (33) מבתי הספר בעיר (160 בתי ספר בסך הכול) אינם ממוגנים או עם מיגון נמוך**; בגבעתיים, יותר משליש בתי הספר בעיר הם ללא מיגון או עם מיגון נמוך: חמישה בתי ספר מתוך 14 בתי ספר בסך הכול. בעיר בני ברק, **יותר משליש מבתי הספר בבני ברק אינם ממוגנים או עם מיגון נמוך**: 76 בתי ספר מתוך 187 בתי ספר בעיר בסך הכול.
- עוד בולטות המועצות המקומיות פרדס חנה-כרכור וקלנסווה - כ-40% מבתי הספר ברשויות אלה הם ללא מיגון או עם מיגון נמוך: בפרדס חנה-כרכור, 9 בתי ספר מתוך 23; ובקלנסווה, 5 בתי ספר מתוך 13 בסך הכול.
- בדומה, במועצות האזוריות מטה בנימין ושומרון, כשליש (33%) מבתי הספר הם ללא מיגון או עם מיגון נמוך: במטה בנימין, 20 בתי ספר מתוך 60 בתי ספר במועצה הם ללא מיגון או עם מיגון נמוך, ובמועצה האזורית שומרון, 9 בתי ספר מתוך 27 הם ללא מיגון או עם מיגון נמוך.
- **בירושלים, 40% מבתי הספר בעיר הם ללא מיגון או עם מיגון נמוך: 251** (ומתוכם 134 בתי ספר משתייכים לחינוך החרדי ו-102 לחינוך הערבי) מתוך 635 בתי ספר בסך הכול.

1. רקע

תקנות התגוננות האזרחית (מפרטים לבניית מקלטים), התש"ן-1990,² מסמיכות את מי ששר הביטחון הסמיכו לכך לקבוע מפרטים לבניית מקלטים או מרחבים מוגנים. בהתאם לכך קובע פיקוד העורף מפרטים למיגון מוסדות חינוך. מפרטים אלה כוללים הוראות באשר לתכנון של מרחב מוגן במוסד חינוך, ובכלל זה מיקומו של המרחב במוסד, שטחו, עובי הקירות והנגישות אליו.

מפרט פיקוד העורף התקף כיום למיגון מוסדות חינוך ומוסדות להכשרה גבוהה כולל הוראות מפורטות באשר לתכנון של מרחב מוגן במוסד חינוכי.³ בין היתר, במפרט נכללת טבלה שבה מצוין שטח המרחב המוגן הנדרש לפי סוג מוסד החינוך. כך, בטבלה מצוין כי התקן הנדרש הוא כדלקמן:

- בגני הילדים, התקן הנדרש הוא 12 מ"ר נטו לכיתת גן;
- בכיתות א' עד י', התקן הנדרש הוא 15 מ"ר נטו של שטח מרחב מוגן לכל כיתת לימוד;

² תקנות התגוננות האזרחית (מפרטים לבניית מקלטים), התש"ן-1990.

³ פיקוד העורף, **מפרט למיגון מוסדות חינוך ומוסדות להכשרה גבוהה**, נובמבר 2023.

- בכיתות יא' עד יב', התקן הנדרש לפי המפרט הוא 7.5 מ"ר נטו לכל כיתה לימוד.

בנוסף, בנהלים הרלוונטיים של משרד החינוך,⁴ שטחי המרחבים המוגנים הנדרשים לכיתה זהים לתקנים המופיעים במפרט פיקוד העורף, אך לצד זאת **מצוין ביחס לתקן בכיתות א' עד י' כי מדובר על 0.5 מ"ר לכל תלמיד** (בפועל, מפתח זה משמש את משרד החינוך לחישוב שטח המיגון האישי לתלמיד גם בכיתות י"א-י"ב). מפרט פיקוד העורף כולל בנוסף גם התייחסות לצורך בבניית מרחבים מוגנים גם במבנים נוספים בבית הספר שאינם כיתות (אולם הספורט, ספרייה, מבנה המנהלה ועוד), וכן למרחק ההליכה המרבי מהכיתה ועד למרחב המוגן שמיועד לה.

האחריות לבניית מוסדות חינוך ובכלל זה מרחבים מוגנים נחלקת בין משרד החינוך, האחראי על אישור תכניות הבנייה ועל תקצובן, ובין הרשות המקומית האחראית על הבנייה בפועל, על בסיס תכנית בנייה המוגדרת מראש לפי תקני משרד החינוך בהתאם ליעודו של המוסד החינוכי. תכנית הבנייה כוללת, בין היתר, הוראות ביחס לתכנון המרחבים המוגנים הנדרשים במוסד, בהתאם להנחיות ולתקני פיקוד העורף. ואולם, **במוסדות חינוך רבים קיים פער בין שטחו של המרחב המוגן בפועל לבין הנדרש בהתאם לתקן שקבע פיקוד העורף**. על פי משרד החינוך, פערים אלה הם תולדה של מצב מתמשך והחלטות של המדינה לאורך שנים, וכן לאור תרחיש ייחוס להיערכות למלחמה שתימשך כשלושה שבועות.⁵

כשלושה שבועות לאחר שפרצה מלחמת חרבות ברזל שלח פיקוד העורף למשרד החינוך מכתב בו צוין כי אפשר להשתמש במרחב המוגן או המקלט גם אם לא שומרים על יחס של 0.5 מ"ר לאדם ובלבד שמצליחים לסגור את דלת המרחב המוגן או המקלט.⁶ על פי משרד החינוך, משמעות הדבר היא שבפועל אפשר להכניס לפחות 10% יותר בכל מרחב מוגן.⁷

1.1 דיון קודם בוועדת החינוך של הכנסת

בדצמבר 2023 קיימה ועדת החינוך, התרבות והספורט דיון בנושא: "פערי מיגון והנגשה במוסדות חינוך".⁸ לקראת הדיון ולבקשת יו"ר הוועדה ח"כ יוסף טייב, נכתב במרכז המידע והמחקר של הכנסת מסמך הסוקר את פערי המיגון במוסדות החינוך ברקע מלחמת חרבות ברזל. מהמסמך המוזכר לעיל עלה כי לצד פערי מיגון שמקורם במוסדות חינוך ישנים שנבנו שלא לפי תקן המיגון הנוכחי, גם כיום (ולאורך העשורים האחרונים) נבנים מוסדות חינוך חדשים

⁴ משרד החינוך, חוזר מנכ"ל תשעג/2(א), [נוהלי ביטחון בבתי הספר - המנהל ורכז הביטחון, הבטיחות והחירום](#), 10 באוקטובר 2012.
⁵ משרד מבקר המדינה, דוחות על הביקורת בשלטון המקומי לשנת 2018, [מיגון ומקלוט בשטחן של רשויות מקומיות במגזר הלא יהודי בצפון ובדרום](#), 9 ביולי 2018; אריה מור, סמנכ"ל ומנהל מינהל ביטחון, חירום וסייבר, מכתב למרכז המחקר והמידע של הכנסת, 28 בנובמבר 2023.

⁶ פיקוד העורף, מכתב למשרד החינוך בנושא: הבהרה בנושא מפתחות שטחי מיגון – עדכון, 24 באוקטובר 2023.

⁷ אריה מור, סמנכ"ל ומנהל מינהל ביטחון, חירום וסייבר במשרד החינוך, מכתב למרכז המחקר והמידע של הכנסת, 28 בנובמבר 2023.

⁸ הכנסת ה-25, וועדת החינוך, התרבות והספורט, [פרוטוקול 125, פערי מיגון והנגשה במוסדות חינוך](#), 26 בדצמבר 2023.

על פי תקנים אשר אינם בהכרח מבטיחים מרחב מוגן תקני מספק עבור כלל התלמידים ואנשי הצוות במוסד. ניתוח נתונים שהעביר משרד החינוך העלה כי שיעור פער המיגון - שטח המיגון החסר מתוך שטח המיגון הנדרש - בקרב 4,800 בתי ספר שנכללו במסד הנתונים של המשרד עומד על כ-26%. בנוסף, ניתוח שערך משרד החינוך העלה כי בכ-15% מאותם מוסדות אין מיגון כלל, ובכ-21% נוספים רמת המיגון היא נמוכה או חלקית.⁹

בסיכום הדיון קראה הוועדה למשרד החינוך למפות את צרכי המיגון במוסדות החינוך ולהעבירם לוועדה. בנוסף, קראה הוועדה למדינה להעביר מימון באופן מיידי למיגון מוסדות חינוך שאינם ממוגנים או שהמיגון בהם לא מספיק, כמו גם לתכנן תכנית חומש להשלמת פערי מיגון.¹⁰ בתוך כך, ביקשה מהוועדה ממרכז המחקר והמידע של הכנסת לספק נתונים אודות מצב המיגון במוסדות החינוך ברשויות המקומיות.

בהקשר זה יש לציין כי בהתייחסות משרד הביטחון לסיכום הדיון בוועדה מצוין כי "צה"ל רואה חשיבות עליונה לקידום המיגון במוסדות החינוך. כך, במהלך המלחמה בשיתוף פעולה מלא עם מנהל התכנון ומשרד החינוך, עבר תיקון לתקנות התכנון והבניה (עבודות ומבנים פטורים מהיתר), לפיו בהוראת שעה של שנה יינתן פטור מהיתר בניה, בתנאים המפורטים בתקנות, להקמת מרחב מוגן למוסדות חינוך. על מנת לקדם את הנושא, צה"ל השקיע משאבים ליצירת תהליך מתן אישור מהיר עבור מסלול תוספת מיגון למוסדות חינוך ובוצע פיילוט נקודתיים ב-8 רשויות מקומיות לאישור מהיר למרחבים מוגנים במוסדות חינוך". בנוסף, בתשובה מצוין כי "שטח המיגון ומרחק ההליכה עבור כל כיתה אינו שונה בין היישובים מאחר ושטח המיגון הינו עבור שהייה של כמות התלמידים ללא תלות במיקום היישוב. זאת, מלבד יישובים המוגדרים כקדמיים, אז מרחק ההליכה יהיה 30 מטרים עבור כלל הכיתות ויישובים קדמיים בעוטף עזה, להם מוגדר מפרט ייעודי".¹¹ **ממידע שקיבלנו מהוועדה עולה כי משרד החינוך לא מסר עד כה את התייחסותו לסיכום הדיון ולהחלטות הוועדה.**¹²

2. פערי המיגון ברשויות נבחרות

משרד החינוך העביר לרשותנו בנובמבר 2023 דוח נתונים אודות מרחבים מוגנים בכ-4,800 בתי ספר (מתוך למעלה מ-5,500 בתי ספר במערכת החינוך), ובו צוין עבור כל בית ספר שטח המרחב המוגן הנדרש לו (לפי מפתח של 0.5 מ"ר לתלמיד), לעומת שטח המרחב המוגן שיש ברשותו. המשרד ערך ניתוח ואומדן של פערי המיגון במוסדות החינוך ובו חולקו בתי הספר לחמש קטגוריות לפי רמת המיגון בהם:

⁹ אסף ויניגר, פערי מיגון במוסדות חינוך ברקע מלחמת "חרבות ברזל", מרכז המחקר והמידע של הכנסת, ה-30 בנובמבר 2023.

¹⁰ הכנסת ה-25, וועדת החינוך, התרבות והספורט, סיכום דיון בנושא פערי מיגון והנגשה במוסדות חינוך, 26 בדצמבר 2023.

¹¹ סיגל רקנטי, ראש היחידה לתיאום ממשקי ציבור וגומרי ממשל, משרד הביטחון, התייחסות לסיכום דיון בוועדת החינוך, התרבות והספורט בנושא פערי מיגון והנגשה במוסדות חינוך, 28 במרץ 2024.

¹² ועדת החינוך התרבות והספורט, תשובה לפניית מרכז המידע והמחקר של הכנסת, 5 ביוני 2024.

- ללא מיגון;
- מיגון נמוך (1%-50% ביחס לנדרש);
- מיגון חלקי (51%-79% ביחס לנדרש);
- מיגון מלא (80%-120% ביחס לנדרש);
- מיגון פלוס (121% ומעלה ביחס לנדרש).

על בסיס נתונים אלו, בדקנו את מצב המיגון ברשויות המקומיות שונות. **נדגיש כי נתונים אלה נכונים למצב המיגון טרום פרוץ מלחמת חרבות ברזל.**

להלן יוצגו **15** הרשויות המקומיות שבהן נמצא השיעור הגבוה ביותר של בתי ספר שאינם ממוגנים כלל או שרמת המיגון בהם היא נמוכה, לפי שיטת הניתוח של משרד החינוך.

לוח 1. 15 הרשויות המקומיות (בהן עשרה בתי-ספר לפחות) שבהן נמצא השיעור הגבוה ביותר של מוסדות החינוך ללא מיגון/ עם מיגון נמוך (באחוזים)

רשות מקומית	סך הכול בתי ספר ברשות	מספר בתי הספר ללא מיגון/מיגון נמוך (ושיעורם באחוזים מבתי הספר ברשות)
אל קסום	21	11 (52%)
נווה מדבר	21	10 (48%)
חיפה	117	49 (42%)
בני ברק	186	77 (41%)
ירושלים	635	253 (40%)
פרדס חנה-כרכור	23	9 (39%)
קלנסווה	13	5 (36%)
חדרה	50	19 (36%)
חצור הגלילית	11	4 (36%)
גבעתיים	14	5 (36%)
קרית אונו	14	5 (36%)
בית שאן	15	5 (33%)
מ.א מטה בנימין	60	20 (33%)
מ.א שומרון	27	9 (33%)
טירה	15	5 (33%)

מלוח 1 עולים הדברים הבאים:

השיעור הגבוה ביותר של מוסדות חינוכיים ללא מיגון או עם מיגון נמוך הוא **בשתי המועצות האזוריות הבדואיות ממחוז דרום, אל קסום ונווה מדבר**, בהן **כמחצית** בתי הספר הם ללא

מיגון או עם מיגון נמוך: באל קסום, 11 מתוך 21 בתי ספר ללא מיגון או עם מיגון נמוך; בנווה מדבר, 10 בתי ספר, מתוך 21 בסך הכול, הם ללא מיגון או עם מיגון נמוך.

בעיר חיפה, כ-42% מבתי הספר הם ללא מיגון או עם מיגון נמוך: 49 מתוך 117 בתי ספר בסך הכול; עוד במחוז חיפה – העיר חדרה, בה כמעט 40% מבתי הספר הם ללא מיגון או עם מיגון נמוך: 19 מתוך 50 בתי ספר בסך הכול.

במחוז הצפון בולטות הערים חצור הגלילית ובית שאן, בהן **יותר משליש** מבתי הספר הם ללא מיגון/מיגון נמוך (36% ו-33%, בהתאמה). בחצור הגלילית, 4 בתי ספר מתוך 11; ובבית שאן, 5 בתי ספר מתוך 15 בתי ספר בסך הכול בעיר הם ללא מיגון או עם מיגון נמוך.

במחוז תל-אביב בולטות הערים בני ברק וגבעתיים: בבני ברק, 41% ממוסדות החינוך הם ללא מיגון או עם מיגון נמוך – 77 בתי ספר מתוך 186 בתי ספר בסך הכול בעיר; בגבעתיים, חמישה בתי ספר מתוך 14 הם ללא מיגון או עם מיגון נמוך (36%).

בקריית אונו (מחוז המרכז), 5 מתוך 14 בתי ספר בסך הכול בעיר הם ללא מיגון או עם מיגון נמוך (36%). בעיר הערבית טירה, השייכת גם היא למחוז המרכז, כשליש (33%) מבתי הספר הם ללא מיגון או עם מיגון נמוך: חמישה מתוך 15 בתי ספר בסך הכול.

במועצות המקומיות פרדס חנה כרכור וקלנסווה, כ-40% מבתי הספר הם ללא מיגון או עם מיגון נמוך: בפרדס חנה-כרכור, 9 בתי ספר מתוך 23 בסך הכול במועצה; ובקלנסווה, 5 בתי ספר מתוך 13 בתי ספר בסך הכול.

במועצות האזוריות מטה בנימין ושומרון, כשליש (33%) מבתי הספר הם ללא מיגון או עם מיגון נמוך; במטה בנימין, 20 בתי ספר מתוך 60 בתי ספר במועצה הם ללא מיגון או עם מיגון נמוך, ובמועצה האזורית שומרון, 9 בתי ספר מתוך 27.

עוד ניתן לראות כי **40% מבתי הספר בירושלים הם ללא מיגון או עם מיגון נמוך: 253 בתי ספר** (מתוכם 134 בתי ספר משתייכים לחינוך החרדי ו-102 לחינוך הערבי) **מתוך 635 בתי ספר בעיר בסך הכול.**

3. פערי המיגון ברשויות לפי מחוזות

להלן יוצגו עשר הרשויות המקומיות במחוזות הצפון, הדרום, תל אביב והמרכז, שמספר ההתרעות בהן, בחצי השנה הראשונה למלחמת חרבות ברזל (08.10.23 – 30.04.24), הוא גבוה במיוחד. נציין כי לא התייחסנו כאן למחוזות ירושלים וחיפה לאור מספר ההתרעות הנמוך (לעומת שאר המחוזות) במחוזות אלה בתקופת הזמן שנמדדה.

נציין כי הנתונים בפרק זה מתבססים על קובץ נתונים שהתקבל ממערך הדיגיטל הלאומי בעקבות פנייה של מרכז המחקר והמידע של הכנסת. יש לציין כי ההתרעות נסכמו כך שבמקרים

בהם מדובר בהתרעה שנייה (או יותר) בפרק זמן של עד שתי דקות – ההתרעות הסמוכות נספרות כהתרעה אחת.¹³

3.1 מחוז הצפון

לוח 2 שלהלן מציג את 10 הרשויות המקומיות **במחוז הצפון** בהן מספר ההתרעות, בחצי השנה הראשונה למלחמת חרבות ברזל (08.10.23 – 30.04.24), הוא הגבוה ביותר, ואת מספר בתי-הספר ברשויות אלה שאינם ממוגנים או שרמת המיגון בהם היא נמוכה.

לוח 2. 10 הרשויות המקומיות במחוז הצפון בהן מספר ההתרעות בחצי השנה הראשונה למלחמת חרבות ברזל (08.10.23 – 30.04.24) הוא הגבוה ביותר, ומספר בתי-הספר ברשויות אלה שאינם ממוגנים או שרמת המיגון בהם היא נמוכה

רשות מקומית	מספר התרעות	סך הכול בתי ספר ברשות	מספר בתי הספר ללא מיגון/מיגון נמוך
מ.א גליל עליון	כ-950	11	0
מ.א מבואות חרמון	כ-400	2	0
מ.א מטה אשר	כ-400	21	2
מ.א מעלה יוסף	כ-400	2	0
מ.א מרום הגליל	כ-200	11	1
קרית שמונה	כ-150	13	1
מטולה	כ-60	2	0
שלומי	כ-80	3	0
עג'ר	כ-40	2	0
ג'ש (גוש חלב)	כ-30	2	1

מלוח 2 לעיל עולה כי בשש רשויות מקומיות (מ.א גליל עליון, מ.א מבואות חרמון, מ.א מעלה יוסף, הערים מטולה ושלומי והמועצה המקומית עג'ר) מתוך העשר שבלוח, לא קיימים מוסדות חינוך ללא מיגון או עם מיגון נמוך; לעומת זאת, במועצה המקומית ג'ש, מתוך שני בתי ספר, אחד ללא ממוגן או עם מיגון נמוך.

עוד ניתן לראות כי במועצות האזוריות מטה אשר ומרום הגליל, כעשירית מהמוסדות החינוכיים הם ללא מיגון או עם מיגון נמוך: במ.א מטה אשר, שני בתי ספר מתוך 21 בתי ספר הם ללא מיגון או עם מיגון נמוך; במ.א מרום הגליל, מתוך 11 בתי ספר – בית ספר אחד ללא ממוגן או עם

¹³ מערך הדיגיטל הלאומי, קובץ נתוני התרעות, התקבל במייל ב-19 ביוני 2024.

מיגון נמוך; בנוסף, מהלוח עולה כי מתוך 13 בתי ספר בקרית שמונה, אחד ללא מיגון או עם מיגון נמוך.

3.2 מחוז הדרום

לוח 3 שלהלן מציג את 10 הרשויות המקומיות **במחוז הדרום** בהן מספר ההתרעות, בחצי השנה הראשונה למלחמת חרבות ברזל (08.10.23 – 30.04.24), הוא הגבוה ביותר, ואת מספר בתי-הספר ברשויות אלה שאינם ממוגנים או שרמת המיגון בהם היא נמוכה.

לוח 3.10 הרשויות המקומיות במחוז דרום בהן מספר ההתרעות בחצי השנה הראשונה למלחמת חרבות ברזל (08.10.23 – 30.04.24) הוא הגבוה ביותר, ובתי-הספר שאינם ברשויות אלה ממוגנים או שרמת המיגון בהם היא נמוכה

רשות מקומית	מספר התרעות	סך הכול בתי ספר ברשות	מספר בתי הספר ללא מיגון/מיגון נמוך
מ.א. אשכול	כ-800	11	0
מ.א. חוף אשקלון	כ-700	9	1
מ.א. שער הנגב	כ-650	3	0
אשקלון	כ-300	55	7
מ.א. שדות נגב	כ-300	13	0
שדרות	כ-150	12	0
אשדוד	כ-100	125	16
באר שבע	כ-60	77	5
נתיבות	כ-30	30	5
מ.א. מרחבים	כ-20	12	2

מלוח 3 לעיל עולה כי בארבע רשויות מקומיות מתוך העשר שבלוח – מ.א. אשכול, מ.א. שער הנגב, מ.א. שדות הנגב והעיר שדרות – לא קיימים מוסדות חינוך ללא מיגון או עם מיגון נמוך; לעומת זאת, במועצה האזורית חוף אשקלון – מתוך תשעה בתי ספר, אחד הוא ללא מיגון או עם מיגון נמוך. **בעיר אשדוד - העיר הגדולה במחוז הדרום ובה שוכנים כ-125 מוסדות חינוך – 16 מבתי הספר בעיר הם ללא מיגון או עם מיגון נמוך** (מתוכם 13 בתי ספר משתייכים לחינוך החרדי).

עוד עולה מהלוח כי בעיר אשקלון, שבעה בתי ספר (מתוך 55) הם ללא מיגון או עם מיגון נמוך; ובעיר באר שבע – מתוך 77 מוסדות חינוך – חמישה בתי ספר הם ללא מיגון או עם מיגון נמוך. בנוסף, מהלוח עולה כי במועצה האזורית מרחבים – שני בתי ספר מתוך ה-12 שבשטח המועצה הם ללא מיגון או עם מיגון נמוך; ובעיר נתיבות, חמישה בתי ספר מתוך 30 הקיימים בעיר הם ללא מיגון או עם מיגון נמוך.

3.3 מחוזות תל-אביב והמרכז

לוח 4 שלהלן מציג את 10 הרשויות המקומיות במחוזות תל אביב והמרכז בהן מספר ההתרעות,¹⁴ בחצי השנה הראשונה למלחמת חרבות ברזל (08.10.23 – 30.04.24), הוא הגבוה ביותר, ואת מספר בתי-הספר ברשויות אלה שאינם ממוגנים או שרמת המיגון בהם היא נמוכה.

לוח 4. 10 הרשויות המקומיות במחוזות תל אביב והמרכז בהן מספר ההתרעות בחצי השנה הראשונה למלחמת חרבות ברזל (08.10.23 – 30.04.24) הוא הגבוה ביותר, ובתי-הספר ברשויות אלה שאינם ממוגנים או שרמת המיגון בהם היא נמוכה

מספר בתי הספר ללא מיגון/מיגון נמוך	סך הכול בתי ספר ברשות	מספר התרעות	רשות מקומית
6	82	כ-100	ראשון לציון
33	160	כ-80	תל אביב
7	54	כ-60	חולון
8	44	כ-50	רמת גן
1	21	כ-40	נס ציונה
2	17	כ-40	אור יהודה
5	14	כ-30	גבעתיים
33	116	כ-30	פתח תקווה
76	187	כ-30	בני ברק
3	12	כ-25	יהוד-מונסון

מלוח 4 עולים הדברים הבאים:

בתל אביב, העיר הגדולה במחוז תל אביב, **כחמישית (33) מבתי הספר בעיר (160 בתי ספר בסך הכול) אינם ממוגנים או עם מיגון נמוך**; באור יהודה, גם היא ממחוז תל אביב, שני בתי ספר מתוך 17 הם ללא מיגון או עם מיגון נמוך; לעומת זאת, בגבעתיים, יותר משליש בתי הספר בעיר הם ללא מיגון או עם מיגון נמוך: חמישה בתי ספר מתוך 14 בתי ספר בסך הכול.

עוד במחוז תל אביב הערים חולון (שבעה בתי ספר מתוך 54 בתי ספר בעיר הם ללא מיגון או עם מיגון נמוך) ורמת גן (שמונה מתוך 44 בתי ספר בעיר הם ללא מיגון או עם מיגון נמוך).

בראשון לציון, העיר הגדולה במחוז המרכז, ששה בתי ספר מתוך 82 בתי ספר בעיר אינם ממוגנים או עם מיגון נמוך; בנס ציונה, השייכת למחוז המרכז, מתוך 21 בתי ספר, ישנו בית ספר אחד שאינו ממוגן או עם מיגון נמוך. לעומת זאת, בעיר יהוד-מונסון, גם היא ממחוז המרכז, רבע מבתי הספר בעיר (סך הכול 12 בתי ספר) אינם ממוגנים או עם מיגון נמוך.

¹⁴ מערך הדיגיטל הלאומי, קובץ נתוני התרעות, התקבל במייל ב-19 ביוני 2024.

בנוסף, ניתן לראות כי הערים בני ברק (מחוז תל אביב) ופתח תקווה (מחוז מרכז) בולטות במיוחד: **יותר משליש מבתי הספר בבני ברק אינם ממוגנים או עם מיגון נמוך**: 76 בתי ספר מתוך 187 בתי ספר בעיר בסך הכול; ובפתח תקווה, **קצת פחות משליש** מבתי הספר בעיר (סך הכול 116 בתי ספר) אינם ממוגנים או עם מיגון נמוך: 33 בתי ספר (מתוכם 16 מתשייכים לחינוך החרדי).

בתוך כך, **נזכיר שהנתונים לעיל מציגים את תמונת המצב טרום מלחמת חרבות ברזל**. בהקשר הזה, נציין כי יתכן ומאז פרוץ מלחמת חרבות ברזל רשויות מקומיות מסוימות פעלו באופן עצמאי והתקינו מיגונים במוסדות חינוך, אך אין לנו מידע על כך. בתשובה לפניית מרכז המחקר ושל הכנסת למרכז השלטון המקומי נמסר כי **למרכז ידוע על רשויות שהוציאו כספים רבים על מיגון מוסדות חינוך שלא קיים בהם מיגון מספק או שיש קושי לפנות את התלמידים בזמן הדרוש למרחבים מוגנים ונדרש להקים מרחבים נוספים בשטחי מוסדות החינוך, אך אין בידי המרכז נתונים מדויקים על כך**.¹⁵

בנוסף, יש להדגיש כי הממצאים באשר לפערי המיגון שהוצגו לעיל מתבססים על השוואה בין שטח המיגון התקני הקיים ובין שטח המיגון הנדרש – **אך הם אינם מביאים בחשבון היבטים חשובים נוספים, כגון זמן ההתראה או המרחק מהגבול** (לעניין זה ראו גם את התייחסות משרד הביטחון לדיון שקיימה הוועדה בנושא כאמור בפרק הראשון).

גני ילדים ומעונות יום

יש לציין כי כיום אין בידי משרד החינוך נתונים על מצב המיגון בגני הילדים ובמעונות היום.¹⁶ בדיון שהתקיים בוועדה המיוחדת לזכויות הילד בינואר האחרון, ציין מנהל אגף היערכות לשעת חירום במשרד החינוך, כי בידי המשרד נתונים רק ביחס ל-3,000 גני ילדים (גילאי 3 עד 6, כלומר לא כולל מעונות לגיל הרך) מתוך כ-22 אלף גנים עירוניים. נציג המשרד הוסיף כי בכוונת המשרד לצאת לסקר בנושא מיגון בגני הילדים העירוניים, וכי הצפי לסיום הסקר הוא כשנתיים.¹⁷ במכתב סיכום הדיון ציין יו"ר הוועדה בעניין זה כי הצפי של שנתיים לסיום סקר המיגון בגני הילדים העירוניים "אינו סביר", ובהמשך לכך מבקשת הוועדה לקיים סקר עד סוף ינואר 2024 באמצעות הרשויות המקומיות.¹⁸

נוסיף כי בסיכום הדיון מצוין כי בעוד שגני הילדים הממלכתיים (גילאי שלוש עד שש) ממומנים על ידי משרד החינוך ו/או הרשות המקומית ולפיכך זוכים לתכנון, תקצוב והקמת פתרונות מיגון

¹⁵ ענת לובזנס, ראש מנהל כלכלה, מרכז השלטון המקומי, תשובה לפניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת, התקבל בוואטספ ב-18 ביוני 2024.

¹⁶ אסף ויניגר, [פערי מיגון במוסדות חינוך ברקע מלחמת "חרבות ברזל"](#), מרכז המחקר והמידע של הכנסת, ה-30 בנובמבר 2023; הכנסת ה-25, וועדת החינוך, התרבות והספורט, [סיכום דיון בנושא פערי מיגון והנגשה במוסדות חינוך](#), 26 בדצמבר 2023.

¹⁷ הכנסת ה-25, וועדת החינוך, התרבות והספורט, פרוטוקול 43, [פערי מיגון במוסדות חינוך לגיל הרך](#), 1 בינואר 2024.

¹⁸ הכנסת ה-25, הכנסת ה-25, הוועדה לזכויות הילד, [סיכום דיון בנושא פערי מיגון במוסדות חינוך לגיל הרך](#), 1 בינואר 2024.

– מסגרות החינוך לגיל הרך, בהן מתחנכים כמחצית מהפעוטות בגיל זה, ממוקמות לעתים בבתים פרטיים ו/או מבנים ישנים ללא מיגון. מסגרות אלה (כולל המסגרות המפוקחות) לא זוכות לסיוע מהרשויות המקומיות שכן אינן בתחום אחריותן. בתוך כך, סעיף 3 להחלטות הוועדה בסיכום הדיון קובע כי "על המדינה לתמוך בגנים הפרטיים מפני שהם מספקים שירות חיוני לילדים ולהוריהם, שירות שהמדינה לא מספקת".¹⁹ **נכון למועד סגירת המסמך לא נמסרו התייחסויות משרדי הממשלה השונים, לרבות משרד החינוך, לסיכום הדיון.**²⁰

¹⁹ ש.ם.

²⁰ תמי ברנע, מנהלת הוועדה המיוחדת לזכויות הילד, 18 ביוני 2024.